

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»**

**ОДЕСЬКИЙ ПРИВАТНИЙ
ЗАКЛАД ОСВІТИ
«ТІКВА-ОР САМЕАХ»**

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ
НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ**

Збірник наукових праць

**Одеса
2022**

УДК 371
ББК 74

Ухвалено Вченою радою
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
Протокол № 8 від 24.03.2022 р.

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, професор Черненко Н.М.
кандидат педагогічних наук Рищак Н.І.

Сучасні проблеми навчання і виховання : збірник наукових праць
/ Упорядник І.О. Бартенєва. Одеса, 2022. Лютий. 220 с.

У збірнику наукових праць розглядаються актуальні питання сучасної педагогічної науки. Матеріали стануть у нагоді для викладачів закладів вищої освіти, здобувачів вищої освіти, аспірантів, педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти

*ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНСЬКОГО»
ОДЕСЬКИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД ОСВІТИ «ТІКВА-ОР САМЕАХ»*

© Кафедра педагогіки
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», 2022
© Одеський приватний
заклад освіти «Тіква-Ор Самеах», 2022

Приклад 1.

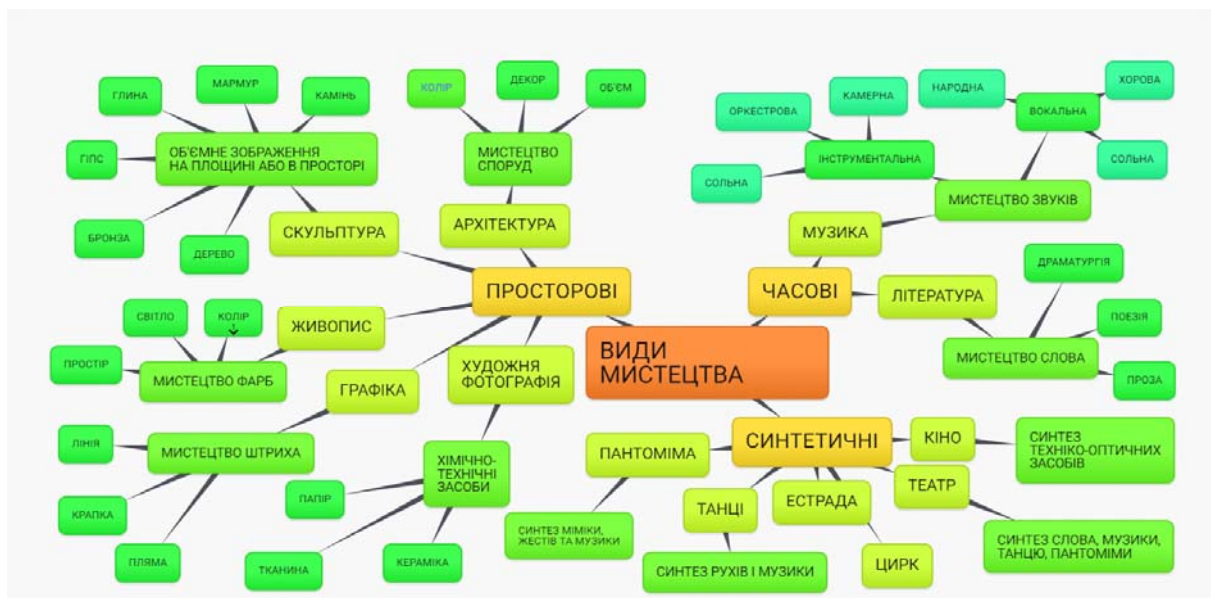

Рис. 11

Прийом «Дерево рішень»

Приклад 1. Дерево рішень за повістю І.Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»

Таблиця 5

Ситуація вибору, в яку потрапила Мелашка	
Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Перший варіант: піти від чоловіка	
не буде поруч ненависних свекрухи та Мотрі; нарешті лагідна натура Мелашки зможе знайти спокій; можна знайти справу і присвятити їй життя;	життя без коханої людини; постійна туга за рідними; неможливість вдруге одружитися; зрада шлюбним обіцянкам бути разом в горі та радості;
Другий варіант: змиритися і терпіти	
залишитися разом з коханою людиною; сімейне благо – понад усе; турбота про чоловіка та дітей; шанобливе ставлення до старших;	намагання догодити свекрусі; незадоволення позицією Мотрі по відношенню до неї; постійна робота за всіх; постійні потурання; втрата ніжності, лагідності;
Третій варіант: сісти і домовитися	
кожний буде виконувати те, про що домовилися; сварки припиняться; між родинами настане злагода; в їхні будинки прийде спокій; можна буде жити в умовах	вірити у те, що люди, які нікого не поважають, можуть домовитися, - це утопія; навіть якщо домовляться про розподіл обов'язків, а також про життя без претензій і сварок,

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ВИРІШЕННЯ ВИХОВНИХ ЗАВДАНЬ
(ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ)**

*Княжева І.А.
доктор пед. наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

Модернізація вищої освіти передбачає оновлення змісту та структури підготовки фахівців з урахуванням суспільних вимог та потреб, підвищення наукового рівня освіти, її новаторської ролі. Потреба в забезпеченні нової якості освіти викликана природним суспільним розвитком, ускладненням соціальних зв'язків і систем комунікацій, появою нових знань, створенням нових технологій. Нова якість освіти неможлива без творчого самовизначення, постійного самовдосконалення педагогів, зокрема й учителів гуманітарних спеціальностей, їхньої професіоналізації.

Важливим складником модернізації вищої освіти є підготовка майбутніх учителів до процесу виховання духовно багаті особистості, якій властиві почуття людської гідності, емпатія, порядність, милосердя, відповідальність, свобода думки, прагнення до справедливості та творчого перетворення довколишньої дійсності. Таке завдання може бути вирішене в межах особистісно зорієнтованого виховання, яке своєю вищою метою ставить розвиток моральних цінностей і передбачає глибоке розуміння унікальності кожної дитини, необхідності врахування її вікових потреб та особливостей, пошану до її особи, визнання людини найвищою цінністю суспільства.

Таке ставлення до людини, як відомо, має багатовікове коріння. Особливо продуктивним періодом у розвитку ідей гуманістичного, особистісно зорієнтованого підходів до виховання була епоха Відродження. Ідея виховання гуманної особистості яскраво осяяла роботи Вітторіно да Фельтре, Гуакіно де Верона, Леонардо Бруні, Петрарки, Т. Мора та ін. Вони наголошували на необхідності з'єднання в особистості педагога глибоких

знань і моральних переконань, потреби врахування індивідуальних та вікових особливостей вихованців, їхніх здібностей та потягів. Мету виховання вбачили в підготовці людини до соціального життя, спілкування та продуктивної діяльності з оточуючими людьми. Це повною мірою відбивається сьогодні у чітко затребуваних «гнучких уміннях», формування яких, як відомо, стає одним із ключових критеріїв успішної акредитації будь-якої педагогічної спеціальності та визнається запорукою успішного особистісного і професійного становлення.

Відмінною рисою людини «високої духом» Спіноза вважав прагнення допомагати іншим і любити інших, бо любов є найсильнішим засобом завоювання людських душ. Мішель де Монтень закликав поважати почуття особистої гідності вихованців, формувати їхнє незалежне від усіляких догм творче мислення та ініціативу. Наголошував на значенні спілкування як одного з важливих чинників і засобів виховання, закликав педагогів впливати на дитячі душі не так повчаннями, як прикладами і справами, вчити не стільки фактам, скільки вмінню судити про них.

Найбільш продуктивним періодом для розвитку і становлення інтересу до моралі і «виправлення моралі» у вітчизняній історії була друга половина ХУІІ століття, оскільки більшість із літературних джерел, що дійшли до нас, характеризуються моральною спрямованістю. У працях видатного діяча того часу І. І. Бецького чільне місце у виховній системі приділялося гуманному поводженню педагога зі своїми вихованцями. У своїх виховних будинках педагог прагнув виростити нових людей з «лагідним звичаєм і ніжним серцем». Як покарання пропонував позбавлення учнів того, що їм «усього приємніше». Висував ідею раннього виховання дітей, особливо морального, старанно підбираючи виховательок. У своїй праці «Про виховання та повчання дітей для поширення загальнокорисних знань і загального благополуччя» М. І. Новіков виділяв правила для педагогів. Ось деякі з них: необхідно дізнатися свого вихованця, вчити дітей діяти усвідомлено, «з добрих, найкращих і благородних причин і з чистими та благодійними

намірами», виховувати незалежність суджень, моральних принципів, вчити своїх вихованців користуватися гідними наслідуванням прикладами поведінки інших людей, необхідність «вливати» у їхні душі щирю любов і благовоління «до всіх людей» [3, с. 334-337].

У той період перекладаються і видаються найцікавіші книги зарубіжних авторів: «Душа чесноти», «Колір чеснот і терни пророків», «Досвід про добробут або філософські міркування пана де Бособра про благо і зло людського життя», «Подорож таємнича на острів чесноти», «Наука щасливим бути» тощо. Великий вплив на розвиток вітчизняної педагогічної думки ХІХ – початку ХХ століть здійснила німецька педагогіка (Г. Геффінг, Л. Кельнер, Ф. Паульсен, Ф. Шварц, Ф. Шлеймахер та ін.).

Так, Ф. Шварц, у роботі «Керівництво до виховання та навчання» висуває думку про виховання як систематичний і безперервний процес, неможливий за відсутності любові і взаємної довіри між педагогом і дитиною, урахування індивідуальних і вікових особливостей учнів. «Мистецтво виховання саме в тому і полягає, – писав Ф. Шварц, – щоб дізнаватися в малому зародки великого, добрі зародки вирощувати, а худі викорінювати» [8, с. 153].

Ф. Шлеймахер наполягав на тому, щоб учитель будь-коли жертвував сьогоденням заради майбутнього, стверджуючи особливу цінність кожного життєвого періоду своїх вихованців [5].

Сучасний погляд на особистісно зорієнтовану модель виховання передбачає культурологічний підхід до освіти, який розуміється як цілеспрямований, побудований на наукових засадах процес залучення особистості до культури, під час якого здійснюється передання багатовікового людського досвіду (теоретичного, ціннісного, ментального, практичного) від покоління до покоління та розвитку його відповідно до сучасних реалій. При цьому ключовим принципом виховання є принцип ціннісної орієнтації особистості (І. Д. Бех [1]). Така модель протиставляє системі нормативних впливів педагога на учнів їхню повноцінну, емоційно насичену, соціально

значущу міжособистісну взаємодію, що відповідає основним потребам та інтересам обох сторін.

Широко визнаним і переконливо науково обґрунтованим і поширеним сьогодні є погляд на те, що основою реалізації ідеї особистісно зорієнтованого виховання є, по-перше, створення нового типу взаємовідносин між педагогами та вихованцями, що передбачає:

- розуміння (уміння побачити дитину «зсередини»);
- прийняття дитини такою, якою вона є (безумовно позитивне ставлення до вихованця);
- визнання (право особистості, яка зростає на вирішення важливих для неї проблем);
- співробітництво, розширення «ступенів свободи» вихованця, його здібностей прав, перспектив;
- сприяння становленню та розвитку дитячої особистості, не через «підтягування» до заздалегідь заданих стандартів, а координування своїх очікувань і вимог із завданням максимально повно розгорнути те, що пробуджується у дитині;
- створення необхідних умов для різнобічної, самостійної, творчої, морально орієнтованої, соціально схвалюваної, емоційно-позитивно забарвленої діяльності, утвердження позиції вихованця як рівноправного учасника освітнього процесу;
- створення стимулювального та розвивального матеріального середовища освітнього закладу тощо [2].

Необхідним у зв'язку з цим є стимулювання, розвиток інтересу майбутніх учителів, особливо гуманітарних спеціальностей, зміст яких розкриває широкий простір для розв'язання новопосталих виховних завдань, до освоєння гуманістичних технологій. Їх відмітною особливістю є залучення вихованців до спільної, або самостійної добровільно ними прийнятої творчої діяльності, що має як особистісну, так і соціально актуальну цінність, яка здійснюється відповідно до їхніх особистісних новоутворень та уподобань, що

мають перспективний, випереджальний характер, де виникають взаємини, у яких головне – індивідуальність, орієнтація педагога на виховання успіхом [4].

Саме успіх у будь-якій діяльності може докорінно змінити психологічне самопочуття учнів, стиль і ритм їхньої діяльності та взаємовідносин з оточуючими, формує у дитини високу самооцінку, віру у свої сили, усвідомлення своїх можливостей, бажання стати кращим. Адже тільки діяльність, яка приносить успіх, стає для людини чинником її розвитку. Крім того, виховання успіхом – шлях до створення довірчих взаємин творчої співпраці педагога та учнів, формування готовності до сприйняття виховних впливів дорослого та адекватного на них реагування. Однак лише успішний творчий педагог-професіонал, що відбувся, може бути генератором ситуації успіху для своїх вихованців.

Отже, ситуація успіху – це планомірне створення умов, за яких у вихованця з'являється можливість досягти суттєвих результатів у діяльності, переживання задоволення, радості від результатів фізичної та психологічної напруги. Цьому сприяє зняття страху дитини перед майбутньою діяльністю, авансування особистості, у тому числі через педагогічну оцінку. Адже педагог-професіонал завжди може знайти, за що похвалити учня: не вийшла годівниця – похвали за намір, не вдався малюнок – похвали яскраву палітру, окрему деталь [4; 7]. Так педагог задовольнивши природну потребу людини у визнанні, вказує на негативні моменти в обхід ядра особистості, не зачіпаючи його. У цьому випадку вихованець ставиться в позицію партнерства, коли учитель разом із дитиною шукає можливість розгортання її змістовної морально-перетворювальної діяльності. Інакше кажучи, основою підходу до педагогічної оцінки є ідея про те, що можна оцінювати не особистість дитини в цілому, а лише її конкретний учинок. Особистість оцінюватися не може, хоча окремі її якості та сторони, звичайно, оцінюються.

Педагог може використовувати такі види педагогічної оцінки як пряму оцінку (заохочення чи засудження будь-яких дій чи особистісних якостей суб'єкта); непряму оцінку (засудження чи заохочення моральних якостей чи

дій іншого); опосередковану оцінку (оцінювання дій та особистісних якостей); випереджальну педагогічну оцінку (оцінка майбутніх дій суб'єкта, його майбутніх досягнень) та відсутність оцінки як чинник ставлення до діяльності та особистості.

Отже, виховний процес складається з активної, цілеспрямованої, планомірної діяльності самої дитини, що формується в ході навчання та виховання, учитель здійснює керівництво процесом її становлення, вправно спрямовує та коригує її. Тому можна сказати, що ефективність діяльності педагога залежить від ступеня сформованості самостійної діяльності учнів. С. Л. Рубінштейн у зв'язку з цим зазначав, що спроби учителів привнести до учнів пізнавальні та моральні норми, оминаючи їхню власну діяльність, що стосується оволодіння ними, підриває основи здорового розумового та морального розвитку дітей, виховання їхні особистісних особливостей та якостей [6].

Спільна діяльність учнів тільки тоді може ставати природним середовищем для прояву ними позитивного ставлення один до одного, до довкілля як природного, так і соціального, якщо виявляється в орієнтації на дії та переживання оточуючих, коли поряд з постановкою спільної мети здійснюється і така її організація, що передбачає активне спілкування дітей, включаючи обговорення соціального сенсу діяльності, її призначення, вкладу окремих учасників. Особливо це важливо в наш час, коли реальне спілкування замінюється взаємодією з гаджетами, віртуальним спілкуванням.

Принагідно зазначимо, що комплекс діяльностей дозволяє краще використовувати властиві кожній із них виховні можливості, детерміновані діями, які їх структурують, знаннями, відносинами в їх взаємозв'язку та взаємозалежності як важливий принцип побудови виховного процесу.

Важливим видається необхідність донести до свідомості теперішніх студентів, магістрантів – майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, що педагог – не пасивний виконавець готових методичних рецептів, а яскрава творча індивідуальність, що реалізує в контексті особистісно зорієнтованого

освітнього процесу свій світогляд, моральні цінності та здатна розробляти та реалізувати свій власний сценарій виховної діяльності, відповідно до її цілей і сьогоденних реалій.

Література

1. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. *Виховання особистості*. Том 2. Чернівці : Букрек, 2015. 640 с.
2. Воспитатели и дети: источники роста. Под ред. В. А. Петровского. Москва : АО «Аспект пресс», 1994. 98 с.
3. Демков М. И. Краткая история педагогики. СПб, 1904. 432 с.
4. Казанжи І. В. Технології виховання в початковій освіті: навчально-методичний посібник. Миколаїв : СПД Румянцева, 2020. 242 с.
5. Новиков Н. И. О воспитании и наставлении детей для распространения общепользых знаний и всеобщего благополучия: В прибавлениях к Моск. Ведомостям, 1783. 362 с.
6. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии СПб : Изд-во «Питер», 2000. 712 с.
7. Теорія і практика організації інноваційного процесу виховання. Науково-методична збірка / уряд. О. І. Чешенко. Одеса, 2014. 327 с.
8. Шварц Ф. Руководство к воспитанию и обучению. Пер. с нем. 1 ч. Воспитание. СПб, 1859. 435 с.

ВИХОВНА РОБОТА В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА

*Макогонюк Н.О.,
вихователь ОПЗО «Тіква-Ор Самеах»*

В умовах реформування змісту освіти, надання пріоритету гуманній педагогіці, провідним завданням Нової української школи є формування випускника нової моделі: особистості, патріота, інноватора.